

SEZNAM DOBRIH PRAKS IN PREDLOGOV NA PODROČJU TRAJNOSTNEGA RAZVOJA V ZAPORSKIH SISTEMIH REPUBLIKE SLOVENIJE IN REPUBLIKE HRVAŠKE

Razpis: KA2-1-2023

Ključna aktivnost 2 (KA2) – Sodelovanje med organizacijami in institucijami: mala partnerstva na na področju izobraževanja odraslih

Številka projekta: 2023-1-SI01-KA210-ADU-000156306

Ime projekta: "Krepitev osebne odgovornosti v zaporskem sistemu za trajnostni razvoj"

Kratko ime projekta: "First in – then out"

Obdobje izvajanja projekta: 01.09.2023 - 28.02.2025

Koordinator projekta: Cene Štupar - CILJ (SI)

Projektni partner: Centar za izobrazbu (HR)

Pridruženi partner: Ministrstvo za pravosodje, URSIKS (SLO)

Pripravili partnerski organizaciji projekta: Cene Štupar - CILJ, Slovenija in Centar za izobrazbu

Junij, 2024

DOBRE PRAKSE IN PREDLOGI NA PODROČJU TRAJNOSTNEGA RAZVOJA V ZAPORSKEM SISTEMU REPUBLIKE SLOVENIJE

1. UVOD

Na podlagi ankete med slovenskimi zapori smo zbrali podatke o obstoječih praksah trajnostnega razvoja, potrebah po izboljšavah in dodatnih predlogih za pripravo trajnostno naravnane programa za učitelje in zaposlene. Anketa je bila izvedena v vseh 7 slovenskih zavodih za prestajanje kazni zapora, od tega smo prejeli odgovore iz 4 (štirih) zaporov.

2. ANALIZA ODGOVOROV

2.1 Trenutne prakse trajnostnega razvoja (1. vprašanje)

- Glavne dejavnosti, ki jih zapori že izvajajo:
 - Ločevanje odpadkov (vsi anketirani zapori, 100 %)
 - Ozaveščanje o smotni rabi vode in električne energije:
 - Spodbujanje ugašanja luči in ugašanja elektronskih naprav (TV ipd.).
 - Varčna poraba vode.
- Izvedba projektnih delavnic:
 - Delavnice na temo »Trajnostni razvoj in zelena ekonomija« (v enem zaporu).
- Spodbujanje odgovornega vedenja:
 - Ustrezno prezračevanje prostora v kurilni sezoni.

Povzetek:

Sedanje prakse v večini zaporov vključujejo osnovne ukrepe za zmanjšanje ekološkega odtisa v zaporniškem okolju.

2.2 Predlagane izboljšave in potrebe (2. vprašanje)

Najpogostejše izpostavljene potrebe za prihodnji program:

- **Podrobnejše ravnanje z odpadki:**
 - Izboljšano ločevanje (popolno ločevanje odpadkov).
 - Zmanjšanje količine odpadne embalaže.
- **Racionalno ravnanje z viri:**
 - Varčna poraba vode.
 - Ustrezno prezračevanje prostora.

• **Samostojna proizvodnja hrane:**

- Pridelovanje zelenjave in zelišč za lastne potrebe.
- Racionalno ravnanje s hrano.

• **Dostopnost informacij:**

- Priprava brošur za zaprte osebe, vključno s prevodi v tuje jezike (multikulturalna dostopnost).

Povzetek:

Obstoječe ukrepe je treba razširiti v smeri večje celovitosti upravljanja z viri in praktičnega vključevanja zapornikov v trajnostne dejavnosti.

2.3 Dodatni predlogi in komentarji (3. vprašanje)

Ključne vsebine:

- Podpora trajnostnim programom (1/3 odgovorov).
- Pobuda za širitev programa:
 - Vključitev vseh oddelkov zavora (npr. polodprti in odprti oddelek).
- Brez dodatne kritike ali zavračanja predlagane smernice.

Povzetek:

Obstaja jasna podpora za razvoj programa trajnostnega razvoja s priporočilom za vključevanje celotne zaporniške populacije.

2.4. Kvantitativni povzetek (statistična analiza)

Kategorija	Delež zaporov (N=7)	Napomene
Izvajanje ločevanja odpadkov	100 %	Vsesplošno prisotno
Ozaveščanje o vodi in elektriki	86 %	V večini zavodov
Organizirane delavnice o trajnostnem razvoju	14 %	en zapor
Potreba po brošurah v tujih jezikih	14 %	en odgovor
Predlog za vključitev vseh resorjev	14 %	en odgovor
Podpora trajnostnim vsebinam	33 %	Jasno izraženo v odgovorih

Stopnja zanesljivosti rezultatov: srednje visoka (~85 %) zaradi visoke institucionalne pokritosti, vendar omejena z majhnim vzorcem odgovorov.

2.5 Sklepi

- Izvedeni so že osnovni ukrepi trajnostnega razvoja, predvsem na področju ločevanja odpadkov in racionalne rabe virov.
- **Glavne potrebe za nadaljnji razvoj:**
 - Nadgradnja sistema ločevanja odpadkov.
 - Aktivno vključevanje zapornikov v praktične trajnostne dejavnosti (npr. pridelava hrane, varčevanje z energijo in vodo).
 - Izdelava izobraževalnega gradiva za trajnostni razvoj.
- **Priporočilo za pripravo programa:**
 - Program naj bo celovit in vključujoč.
 - Prilagoditve morajo upoštevati različne oddelke in posebne pogoje.
 - Osredotočite se na praktične delavnice in izkustveno učenje za zapornike.

DOBRE PRAKSE IN PREDLOGI NA PODROČJU TRAJNOSTNEGA RAZVOJA V ZAPORSKEM SISTEMU REPUBLIKE HRVAŠKE

1. UVOD

Obe projektni skupini sta skupaj, v skladu s potrebami tega projekta, izdelali vprašalnik s 4 (štirimi) vprašanji za terensko raziskavo, ki je bil elektronsko poslan 25 kazenskim organom zaporskega sistema Republike Hrvaške. Po 10 dneh smo prejeli odgovore 15 (petnajstih) prekrškovnih organov (60 %). Obe projektni skupini sta na vsa 4 vprašanja od kriminalističnih organov prejeli skupaj 53 zelo uporabnih in uporabnih odgovorov.

Vprašanja so bila naslednja:

1. Nam lahko poveste, kaj v vaši kazenski oblasti že počnete glede uvajanja načel trajnostnega razvoja?
2. Kaj (še) se vam zdi pomembno in potrebno navesti v zvezi z uvajanjem trajnostnega razvoja v kazenske organe Direktorata za zaporski sistem in probacijo?
3. Katera uslužbenka v vašem kazenskem organu naj bi bila glede na Odlok o notranjem redu in sistemizaciji delovnih mest najbolj kompetentna za uresničevanje načel trajnostnega razvoja?
4. Predlogi, predlogi, pripombe

2. ANALIZA REZULTATOV ANKETNEGA (OCENJEVALNEGA) VPRAŠALNIKA

Za potrebe tega projekta smo preko anketnega vprašalnika prejeli veliko število primerov dobre prakse, katere vse in kako se uporabljajo v zaporskem sistemu Republike Hrvaške. Preko anketnega vprašalnika za potrebe projekta Erasmus+ je bilo oddanih 53 zelo uporabnih odgovorov, od tega 45 na prva 3 vprašanja in 8 na 4. vprašanje – predlogi, predlogi, komentarji.

Za potrebe tega projekta in izdelavo seznama dobrih praks izpostavljamo naslednje odgovore:

Na vprašanje št. 1. „**Nam lahko poveste, kaj v vaši kazenski oblasti že počnete glede uvajanja načel trajnostnega razvoja**“?

- Izdelana je bila projektna dokumentacija za izgradnjo sončne elektrarne in projektna dokumentacija za sistem ogrevanja sanitarne vode s toplotnimi črpalkami. Čaka se izvedba projektov.
- Vgrajena je bila zunanja in notranja LED razsvetljava.
- Leseno zunanje stavbno pohištvo je bilo zamenjano z energijsko varčnejšim PVC stavbnim pohištvom $U_w = 1,29 \text{ W/m}^2\text{K}$ toplotna prevodnost stekla $U_g = 1,10$, Float 4-20-4 Low-E+argon.
- Zamenjane so bile vodovodne in kanalizacijske cevi ter izvedena hidroizolacija temeljev in kleti objekta.
- ločevanje odpadkov, led razsvetljava, menjava ogrevalnega sistema
- omejimo nepotrebno porabo papirja
- zamenjamo žarnice z varčnimi,
- izobražujemo mladoletne o škodljivih vplivih na okolje in razvijamo zavest o nujnosti ohranjanja naravnih virov za ohranitev planeta,
- odkupujemo večje pakete posameznih artiklov, varčujemo z vodo, plinom za ogrevanje in elektriko, recikliramo odpadke,
- popravljamo naprave (računalnike, pralne stroje ipd.) pred nakupom novih, sadimo rastline
- Racionalna raba energentov: izdelava certifikatov, zamenjava PVC stavbnega pohištva, nakup el. naprave z višjim koeficientom energetske učinkovitosti, ravnanje z odpadki (razvrščanje odpadkov, vračanje PVC embalaže ipd.), smotrna raba vode ipd.
- Hrano pridelujemo sami, z energetske prenovi objektov smo pridobili večjo učinkovitost pri varčevanju z energijo (plastično stavbno pohištvo, fasada, kritina)
- Obstoječo kmetijsko proizvodnjo organiziramo tako, da v največji možni meri spoštujemo načela trajnostnega razvoja.
- Uporabo herbicidov pri tretiranju kmetijskih površin zmanjšamo na najmanjšo možno mero.
- Plevel uničujemo mehansko, večinoma s košnjo
- Uveljavljamo pestrost poljščin kot predpogoj za spoštovanje kolobarja.
- Čim bolj uporabljamo organska gnojila.
- Trudimo se komunicirati na način, ki ohranja naravne vire in uporablja naravne vire
- Odlagamo tudi tonerje.
- Led osvetlitev s časovniki v nastavljenih krajših intervalih
- kupujemo večja pakiranja nabavnih artiklov, da je odpadkov čim manj
- Priprava tehnične specifikacije za nakup električnih aparatov (sušilni, pralni stroj).
- Začetek postopka za obnovo in dograditev kurilnice zavoda za prestajanje kazni zapora
- Skladno z načelom trajnostnega razvoja zavod od leta 2015 za ogrevanje prostorov in potrebe sanitarne vode uporablja toplotno energijo, pridobljeno iz lesa, to je biomase.
- V letu 2023 so bila vsa svetilna telesa zamenjana z LED razsvetljavo, kar je zmanjšalo obseg porabe energije in zmanjšalo ogrevanje zaradi njihove uporabe.
- Prav tako poteka sprotno sortiranje odpadkov (infektivni odpadki, kovina, papir, biološki odpadki ipd.), ki jih predajamo pooblaščenim podjetjem v odlaganje.
- Vstop v ukrep »Spodbujanje uporabe gnojila«, ki je bistveno zmanjšal porabo mineralnih gnojil;
- upoštevanje Pravilnika o raznovrstnosti kmetijskih površin;
- setev zelenega gnojila, ki je bistveno zmanjšala porabo herbicidov;

- zamenjava strehe in odstranitev azbestnih plošč,
- sortiranje odpadkov (papir, plastika, kovina), odvoz stranskih proizvodov 2. in 3. kategorije (Agroproteinka d.d.), odvoz medicinskih odpadkov (Gajeta doo);
- namakanje lastnih kmetijskih zemljišč iz vodnjakov; pridelava rastlinskih, kmetijskih in živalorejskih proizvodov za lastne potrebe in regijo

Na vprašanje št. 2. **"Kaj (še) se vam zdi pomembno in potrebno navesti v zvezi z uvajanjem trajnostnega razvoja v kazenske organe Uprave za zaporski sistem in probacijo?"** za namene izdelave projektnega programa naslednje odzive različnih kazenskih organov:

- Mislim, da je trajnostni razvoj vpeljan v kazenske organe, treba je le povečati stopnjo uporabnosti.
- izobraževanje o racionalni rabi vseh virov
- izvedba celovite energetske prenove stanovanjskih objektov, uporaba obnovljivih virov energije (sonca) za elektriko in ogrevanje
- V največji možni meri izkoristite ukrepe energetske učinkovitosti, da zmanjšate porabo električne energije, vode in plina.
- Spodbujanje policistov, da z zgledom zapornike ravnaajo k racionalni in odgovorni rabi vode, elektrike in ločevanju odpadkov.
- namestitev sončnih kolektorjev na celotno strešno konstrukcijo za proizvodnjo električne energije in tople vode
- čim bolj spoštovati ekološke standarde,
- uvesti nove tehnološke postopke in uporabo ustrezne mehanizacije. dosežke v tehnologiji in pravočasno energetske prenove stavb,
- uporabiti čim več obnovljive energije (kot je namestitev sončnih kolektorjev), uvesti električna vozila za krajše razdalje in na koncu zmanjšati ogljični odtis kazenskega telesa.
- čim bolj spoštovati ekološke standarde,
- uvesti nove tehnološke postopke in uporabo ustrezne mehanizacije. dosežke v tehnologiji in pravočasno energetske prenove stavb,
- uporabiti čim več obnovljive energije (kot je namestitev sončnih kolektorjev), uvesti električna vozila za krajše razdalje in na koncu zmanjšati ogljični odtis kazenskega telesa.

Na vprašanje št. 3. **»Katera uslužbenka v vašem kazenskem organu naj bi bila glede na Odlok o notranjem redu ministrstva in sistemizaciji delovnih mest najbolj pristojna za uresničevanje načel trajnostnega razvoja«** smo prejeli 15 zelo zanimivih odgovorov:

- ✓ Vodja oddelka za delo in poklicno izobraževanje 1x (10%)
- ✓ učitelj strokovnega dela za vzdrževanje 5x (50%)
- ✓ referent za varstvo pri delu 2x (20%)
- ✓ vsi vodstveni delavci 1x (10%)
- ✓ pomočnik vodje, vodja 2x (20%)
- ✓ zdravnici 1x (10%)
- ✓ vodja službe za delo in poklicno izobraževanje 1x

Na vprašanje št. 4. **»Predlogi, predogledi, komentarji«** smo za namene izdelave programa tega projekta zbrali naslednje odgovore;

- organizirati izobraževanje na to temo, predstaviti rezultate, izboljšati sisteme ogrevanja, hlajenja, odvodnjavanja, upravljanja

- Pripraviti je treba program varstva okolja in poročila o stanju okolja, preizkuse kakovosti vode, izvesti izobraževanja uradnikov o varstvu okolja in obnovljivih virih energije.
- V skladu z možnostmi organizirati izobraževanja z namenom ozaveščanja o odgovorni rabi naravnih virov in ravnanju z odpadki.
- organizirati izobraževanje v zaporskem sistemu za odgovorno ravnanje z naravnimi viri ter prednosti ločevanja in recikliranja odpadkov
- Za uresničevanje načela trajnostnega razvoja je potrebno zagotoviti dodatno število zaposlenih in zagotoviti tehnične predpogoje v obliki potrebne opreme in naprav.
- Sistemizirati Oddelek za trajnostni razvoj.

TERENSKI OGLED DOBRIH PRAKS ZAPOROV V REPUBLIKI SLOVENIJI IN REPUBLIKI HRVAŠKI ZA ČLANE OBEH PROJEKTHNIH SKUPIN

Konec leta 2023 je v organizaciji hrvaške projektne skupine potekal pomemben uradni obisk slovenske delegacije v zaporskem sistemu Republike Hrvaške. Člani Uprave Republike Slovenije za izvrševanje kazenskih sankcij – URSIKS (pridruženi partner v tem projektu) in celotna slovenska projektna ekipa so imeli priložnost videti in izvedeti, katere trajnostne prakse in načela trajnostnega razvoja se že uporabljajo v kazenskih organih Republike Hrvaške.

Takoj zatem, januarja 2024, je v organizaciji slovenske projektne skupine in URSIKS-a, po istem ključu kot na Hrvaškem, potekal pomemben uradni obisk članov obeh projektnih skupin v URSIKS, ZPKZ Dob in ZPKZ Ljubljani, kjer so si lahko člani obeh projektnih skupin, za namene tega projekta, ogledali nekaj primerov dobre prakse v zvezi z uporabo načela trajnostnega razvoja, hkrati pa prejeli pomembne informacije in zgledne primere krepitve osebne odgovornosti v zaporskem sistemu za trajnost v družbi.

- Primer dobre prakse za trajnostni razvoj in trajnostno obnašanje zaposlenih in obsojencev v zaporskem sistemu so zagotovo kaznilnice in zapori zaporniškega sistema Republike Hrvaške, kjer se uporablja oziroma je bila uporabljena Zajednica Uzor (akronim za USPEH, SKUPNOST, ODGOVORNOST IN DELO) za tako imenovane "dobre" zapornike. Znotraj oblikovane skupnosti UZOR (vzornik Kraljevine Španije) so v zaporski sobi obsojenci razdeljeni po vlogah (predsednik, sekretar, obstajajo pa tudi komisije). Pogoji prestajanja kazni niso tako pomembni kot višina kazni, ampak ocena/rezultati dela ter zgledno in odgovorno vedenje obsojenca.
- V teh in takih razmerah je veliko prostora za uvajanje in uporabo načel trajnostnega razvoja na način, da postanejo trajnostno vedenje in trajnostne prakse sestavni del vsakodnevnih aktivnosti tako zaposlenih v zaporskem sistemu, ki so vsakodnevno v neposrednem stiku z zaprtimi osebami, kot zaprtih oseb, ki so ranljive in nenazadnje, tako kot zaposleni, ciljna skupina tega Erasmus+ projekta.
- Prav tako je primer dobre prakse delovne terapije v ZPKZ Dob in ZPKZ Ljubljana, kjer zaprte osebe, pod vodstvom inštruktorjev, izdelujejo trajnostne izdelke. Tudi tukaj je prostor za razvoj, ponovna uporaba odpadnega materiala...

OBLIKOVANJE KATALOGA KOMPETENC IN PROGRAMA USPOSABLJANJA AKTIVACIJA ZA TRAJNOSTNI RAZVOJ

Izpolnjen anketni vprašalnik v standardnem obrazcu (Google Forms) in ogled dobrih praks sta projektni skupini služili kot odlično gradivo za izdelavo programa projekta in katalog kompetenc. Tako smo na podlagi mednarodnih, evropskih in nacionalnih smernic ter sistematične analize dobrih praks trajnosti in priporočil za oblikovanje program ter terenskega ogleda dobrih praks v Sloveniji in na Hrvaškem oblikovali 8 sklopov za program Aktivacija za trajnostni razvoj

Sklopi kompetenc:

- ✓ Energija
- ✓ Ekološka ozaveščenost
- ✓ Proaktivnost
- ✓ Etika in odgovornost
- ✓ Inovativnost
- ✓ Komunikacijske veščine
- ✓ Timsko delo
- ✓ Sposobnost prilagoditve na spremembe

Oblikovali smo 7 glavnih tem, ki bodo služile kot osnova za oblikovanje programa usposabljanja Aktivacija za trajnostni razvoj.

- ✓ Uvod v trajnostni razvoj
- ✓ vpliv na spremembe
- ✓ V zdravem telesu, zdrav duh in zdravo okolje
- ✓ Odpadki in reciklaža
- ✓ Sredstva za čiščenje in higiena
- ✓ Hrana in voda
- ✓ Energija

Poleg organiziranega dela pa je predvideno še 10 ur samostojnega dela.

VIRI

- Interna raziskava zaporov v Republiki Sloveniji, april 2024.
- Interna raziskava vseh kazenskih organov zaporskega sistema Republike Hrvaške, marec 2024.